

**III Всеукраїнська науково-практична конференція
«Український визвольний рух першої половини ХХ ст.:
краєзнавчі контексти (до 90-річчя створення
Організації українських націоналістів
та 110-річчя від дня народження Степана Бандери)»**

Формуванню багатомірної палітри всебічних досліджень українського визвольного руху сприяють численні форуми істориків у нашій країні та за кордоном. Не залишився осторонь цих процесів і Дрогобич, де 8 листопада 2019 р. відбулася III Всеукраїнська науково-практична конференція, присвячена регіональним виявам національно-визвольного руху. Подібні наукові зібрання започатковано у цьому місті 2002 р. Тоді, а також 2007 р. у Дрогобицькому державному педагогічному університеті ім. І.Франка (ДДПУ) відбулися конференції до 60-ї й 65-річчя Української повстанської армії. У 2012 р., із нагоди 70-ї річниці УПА, за ініціатииви дрогобицьких науковців пройшла конференція в Рожнятові (Івано-Франківська обл.). Продовженням традиції стало проведення 24 квітня 2015 р. на історичному факультеті Дрогобицького педуніверситету Всеукраїнської науково-практичної конференції «Український визвольний рух (перша половина ХХ ст.): краєзнавчі контексти (до 100-річчя від дня народження Миколи Фриза)». Починаючи з 2015 р., ця конференція відбувається щодва роки.

Традиційно організаторами наукового форуму виступають викладачі ДДПУ – професори Надія Скотна, Василь Ільницький, Петро Іванишин, Василь Футала, доценти Олег Баган, Микола Галів, Руслана Попп. Цьогоріч до організації і проведення заходу долучилися також Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України (директор проф. Ігор Соляр), музей «Дрогобиччина» (директорка Алла Гладун), Український інститут національної пам'яті, Науково-ідеологічний центр ім. Д.Донцова (доц. Олег Баган). У конференції взяли участь понад 50 дослідників із різних куточків нашої країни. Зокрема до Дрогобича завітали фахівці з історії українського визвольного руху зі Львова, Житомира, Івано-Франківська, Луцька, Мелітополя та ін. Захід проходить у режимі пленарного засідання і трьох секцій.

У привітальному слові ректорки ДДПУ *Надії Скотної* було підкреслено актуальність вивчення історії українського визвольного руху, трагічні та героїчні сторінки якого мають так багато співзвучного з сучасним моментом...

Д-р іст. наук, проф. Львівського національного університету ім. І.Франка *Олексій Сухий* класифікував сучасні наукові розвідки, присвячені національно-визвольному руху періоду Другої світової війни, відзначив помітний поступ у дослідженнях після відкриття доступу до Галузевого державного архіву Служби безпеки України. Директор Інституту українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України проф. *Ігор Соляр* розповів про участь Д.Левицького у визвольній боротьбі (1914–1939 рр.), закликавши присутніх до формування проукраїнського бачення історії нашої країни. Докторка іст. наук *Галина Стародубець* зупинилася на теоретико-ідеологічному наповненні українського національно-визвольного руху першої половини 1940-х рр., наголосивши, що провідні ідеологи націоналістичного руху були добре обізнаними з конфігурацією міжнародних відносин 1944–1953 рр. За умов збройного протистояння з радянською владою їхнє завдання полягало, по-перше, у підготовці аналітичних висновків щодо актуального та прогнозованого розвитку міжнародної ситуації в Європі крізь призму її впливу на український національно-визвольний рух; по-друге, в озвученні та популяризації його зовнішньополітичних прагнень як серед українського загалу, так і поза межами військово-політичного впливу ОУН.

Професорка Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки *Оксана Каліщук* зазначила, що розуміння такими теоретиками, як М.Сціборський, важливості для державотворення соборності в усіх її вимірах є тим дороговказом, який вони залишили сучасним державним діячам. Наукова спадщина знаного оунівця доволі різноманітна,

але й донині видана далеко не повністю. Керівник відділу історії Товариства наукових викладів ім. Петра Могили д-р іст. наук *Ігор Гаврилів* наголосив, що для об'єктивного висвітлення історії України загалом, і національного визвольного руху 1920–1940-х рр. зокрема, слід застосовувати відповідну методологію, яка дозволяла б належно подати фактологічний матеріал, розкрити причинно-наслідкові зв'язки та сутність явищ, показати закономірності історичного процесу, охарактеризувати історичні факти й роль у них визначних осіб у повній виразності та індивідуальності.

Проф. *Микола Литвин* (Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України) наголосив, що українська влада та науковці намагаються знову актуалізувати український наратив інкорпорації Східної Галичини до складу УРСР, прагнуть знайти порозуміння з польським суспільством, висвітлюючи з неантагоністичних позицій складні сторінки спільної історії. Натомість для нинішнього польського наукового й суспільного дискурсу цей край і надалі залишається ностальгійним простором «східних кресів» – колишніх окраїн історичної Польщі, сферою пограничної культури, тереном «радісного міжвоєннє» і трагічних подій Другої світової війни. У польському історієписанні не сприймається ані радянська, ані українська етноцентрична візія регіону новітньої доби.

Д-р іст. наук *Олександр Ситник* (Мелітополь) зауважив, що за умов сучасної російської агресії проблема утвердження української незалежної держави має вирішальне значення. Тому особливої ваги набуває ідеологія «чинного» («вольового») націоналізму Д. Донцова та його бачення напрямів розвитку української нації, учення про значення національно-духовних лідерів, спроможних перетворити пригноблений народ з аморфної маси на націю. Думки доповідача, екстрапольовані на характеристику сучасних внутрішньо- й зовнішньополітичних реалій, викликали жваву дискусію.

Обговорення в режимі секційних засідань точилися довкола таких питань:

1. Теоретико-методологічні, історіософські, джерелознавчі аспекти досліджень (*Василь Футала* – «Український націоналізм 1920–1930-х рр. на порівняльному тлі інших європейських націоналізмів: історіографічні оцінки та судження»; *Богдан Теміров* – «Ключові стереотипи сприйняття постаті Степана Бандери»; *Олег Баган* – «Воєнна доктрина українських націоналістів М. Колодзинського в контексті розвитку геополітичних ідей українського вольового націоналізму міжвоєнної доби ХХ ст.»).

2. Боротьба ОУН та УПА: регіональний і національний виміри (*Ігор та Оксана Дрогобицькі* – «Особливості формування збройних сил під егідою ОУН(б) (1941–1943 рр.): між теорією та практикою»; *Руслана Попп* – «Ставлення населення до діяльності ОУН і УПА у перші повоєнні роки (на матеріалах підпільних звітів)»; *Галина Кравцова* – «Українські народні пісні про підпільників: історичні колізії періоду ОУН і УПА та фольклорні константи (на матеріалах, зібраних у Стрийському районі)»; *Микола Галів* – «Репресії проти вчителів у 1939–1941 рр.: на матеріалах Дрогобищини»).

3. Постаті українського націоналістичного руху та його ідейно-культурні контексти (*Віталій Манзуренко* – «Трагічна доля першого директора Станіславського історико-краєзнавчого музею Корнія Купченка»; *Роман Хоменець, Микола Посівнич* – «Життя та діяльність Андрія Шукатки-“Шрама”, “Гліба” в структурах ОУН(б)»; *Василь Гльницький* – «До питання методології дослідження діяльності адміністративно-територіальних структур ОУН»; *Лідія Лазурко* – «Образ Василя Вишиваного у сучасній історіографії»).

Учасники конференції також відвідали презентацію нових книжок львівського видавництва «Левада», які представляв головний редактор *Богдан Горбовий*. Вони з'явилися в рамках просвітницького проекту поширення культурної спадщини України Товариства українських наукових викладів ім. Петра Могили. Зокрема було представлено розвідку д-ра іст. наук *І. Гаврилів*а «ОУН-УВО в боротьбі за українську державу». Надзвичайний інтерес викликав підготовлений ученими і громадськими діячами Львова історико-мистецький альманах «За Україну, за її волю: 2018–2019», присвячений 100-річчю ЗУНР, 100-річчю УГА та Акту злуки. Видання ілюстроване картинами художників, безпосередніх учасників бойових дій зі складу легіону УСС та галицької армії. Також було презентовано книгу *Б. Лотоцького* «Борисова Одісея» в перекладі з англійської *Б. Горбового* і *М. Джури* – про сім'ю знаного політичного діяча, посла УНР в Османській імперії.

Упродовж конференції тривали гострі, але плідні дискусії, за підсумками яких було ухвалено спільне рішення наукового засідання: продовжувати пошук, опрацювання й видання нових джерел з історії українського визвольного руху першої половини ХХ ст.; вивчати та аналізувати історіографічні здобутки щодо краєзнавчих аспектів історії визвольного руху; досліджувати краєзнавчу проблематику окресленого періоду; на часі студії з історичної антропології, усної, соціальної, гендерної історії українського визвольного руху, яких в історичній науці сьогодні бракує; рекомендувати адміністраціям закладів вищої освіти за можливості ввести до навчальних планів дисципліни варіативного характеру з тематики українського визвольного руху першої половини ХХ ст.

Матеріали конференції опубліковано у черговому випуску фахового видання «Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка» (серія «Історія»; гол. ред. проф. В.Ільницький; Дрогобич, 2019 р.). Дослідник історії українського визвольного руху знайде тут цікаві, фактологічно насичені й водночас концептуально-аналітичні статті знаних авторів: О.Сухого («Національно-визвольний рух періоду Другої світової війни в сучасній історіографії»), І.Соляра («Дмитро Левицький у визвольних змаганнях українців (1914–1939)»), І.Гаврилів («Проблема методології в історіографії діяльності Організації українських націоналістів»), О.Мушти (Кам'янка; «Антипоміщицькі акції в Кам'янській волості у 1917 р.»), В.Футали (Дрогобич; «Український націоналізм 1920–1930-х рр. на порівняльному тлі інших європейських націоналізмів: історіографічні оцінки та судження»), О.Каліщук («Ідея соборності та шляхи її реалізації у доктрині Миколи Сціборського»), І.Хоми («Євген Коновалець і початки УВО (серпень – листопад 1920 р.)»), В.Стефаніва («Ставлення єпископа Григорія Хомишина до ідеології і практики українського радикального націоналізму у 1920–1930 рр.»), О.Пагірі («Роззброєння членами Карпатської Січі чехословацьких військ в умовах агресії Угорщини проти Карпатської України (14–16 березня 1939 р.)»), Ігоря та Оксани Дрогобицьких (Івано-Франківськ; «Особливості постановня збройних сил під егідою ОУН(б) (1941–1943 рр.): між теорією та практикою»), Я.Антонюка («Микола Козак (“Смок”, “Чупринко”, “Вівчар”): неоднозначна постать крайового референта СБ та провідника ОУН на ПЗУЗ»), Г.Стародубець («Концептуальні засади становлення нового міжнародного порядку у висвітленні теоретиків української підпільної думки середини 1940-х рр.»), Р.Попп («Ставлення населення до діяльності ОУН і УПА у перші повоєнні роки (на матеріалах підпільних звітів)»), Б.Темірова («Ключові стереотипи сприйняття постаті Степана Бандери») та ін.